

FITXA IDENTIFICATIVA**Dades de l'Assignatura**

Codi	34379
Nom	Infermeria en la salut infantil i de l'adolescent
Cicle	Grau
Crèdits ECTS	6.0
Curs acadèmic	2024 - 2025

Titulació/titulacions

Titulació	Centre	Curs	Període
1200 - Grau Infermeria	Facultat d'Infermeria i Podologia	2	Segon quadrimestre
1213 - Grau en Infermeria (Ontinyent)	Facultat d'Infermeria i Podologia	2	Segon quadrimestre

Matèries

Titulació	Matèria	Caràcter
1200 - Grau Infermeria	16 - Enfermeria en el ciclo vital	Obligatòria
1213 - Grau en Infermeria (Ontinyent)	16 - Infermeria en el ciclo vital	Obligatòria

Coordinació

Nom	Departament
BALAGUER LOPEZ, EVELIN	125 - Infermeria
GARCIA MOLINA, PABLO	125 - Infermeria

RESUM

"Infermeria en la salut infantil i de l'adolescent" és una assignatura troncal de caràcter semestral, que se situa en la matèria de "Infermeria del Cicle Vital" i s'impartix en el segon curs de Grau en Infermeria.

Segons diu l'article 1 de la Convenció sobre els Drets de l'Infant (d'ara endavant CDN), "S'entén per infant tot ésser humà menor de divuit anys d'edat, llevat que, en virtut de la llei que li sigui aplicable, hagi assolit abans la majoria d'edat".

Per tant, l'assignatura s'enfocarà:

- Mitjançant el contingut teòric: a adquirir coneixements sobre creixement, maduració i desenvolupament de la població infantil sana junt amb els problemes de salut que els afecten amb més freqüència. Facilitar a l'alumnat les eines per crear el seu propi aprenentatge.

- Per mitjà del contingut pràctic (laboratoris i pràctiques): a la integració d'habilitats pròpies de l'atenció al pacient pediàtric.

- Per mitjà del treball de l'assignatura: a la consecució autònoma de l'alumnat d'informació específica i de qualitat en el camp de la infermeria pediàtrica i a la revisió dels principals recursos o fons bibliogràfics dirigits a l'atenció pediàtrica.

CONEIXEMENTS PREVIS

Relació amb altres assignatures de la mateixa titulació

No heu especificat les restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

Altres tipus de requisits

"Es recomana que el/la estudiant haja cursat, com a mínim, aquestes altres assignatures:

1. Anatomia, fonamentalment topogràfica.
2. Fisiologia.
3. Organització de l'estudi. Eines i tècniques d'informació i documentació.
4. Fonaments de bioquímica.
5. Bioestadística i TIC aplicades a ciències de la salut.
6. Nutrició i dietètica.
7. Sociologia, gènere i salut.
8. Fisiopatologia.
9. Infermeria medicoquirúrgica I.
10. Farmacologia.

Així mateix, es recomana comprensió lectora de la llengua anglesa,

1200 - Grau Infermeria

- Ser capaç, en l'àmbit de la infermeria, de prestar una atenció sanitària integral i professional adequada a les necessitats de salut de la persona, la família i la comunitat que atenen, des del reconeixement al dret a la salut dels ciutadans i ciutadanes, i d'acord amb l'estat de desenvolupament dels coneixements científics de cada moment i amb els nivells de qualitat i seguretat que estableixen les normes legals i deontològiques aplicables.
- Conèixer i aplicar els fonaments i principis teòrics i metodològics de la infermeria, per a la promoció i protecció de la salut, la prevenció de la malaltia i l'atenció integral de les persones, amb la finalitat de millorar la qualitat de vida de la població.

- Basar les intervencions de la infermeria en l'evidència científica i en els mitjans disponibles.
- Planificar i prestar cures d'infermeria dirigides a persones, família o grups, orientats als resultats en salut, i avaluar-ne l'impacte mitjançant guies de pràctica clínica i assistencial, que descriuen els processos pels quals es diagnostica, tracta o cuida un problema de salut.
- Dissenyar sistemes cures dirigides a persones, família, grups i comunitat, orientades als resultats en salut, i avaluar-ne l'impacte i establir les modificacions oportunes.
- Promoure estils de vida saludables per part de la persona, la família i la comunitat, que fomenten l'autocura en el maneig de la salut.
- Realitzar les cures d'infermeria basant-se en l'atenció integral de la salut, la cooperació multidisciplinària, la integració dels processos i la continuïtat assistencial, en coordinació amb tots els nivells de l'atenció sanitària i d'altres recursos i serveis socio-sanitaris.
- Conèixer les estratègies per a adoptar mesures de confortabilitat i atenció de símptomes, dirigides al pacient, a la família i a la persona cuidadora no professional, en l'aplicació de cures pal·liatives que contribuïsquen al benestar de les persones amb malaltia en estat avançat i terminal i dels seus familiars.
- Establir procediments d'avaluació, utilitzant principis científicotècnics i de qualitat.
- Conèixer, valorar críticament i saber utilitzar les fonts d'informació clínica, biomèdica i sanitària, per obtenir, organitzar, interpretar i comunicar la informació científica i epidemiològica.
- Ser capaç de formular hipòtesis, recollir i valorar de forma crítica la informació per a la resolució de problemes aplicant, entre d'altres, l'enfocament de gènere.
- Conèixer i aplicar els principis que sustenten les cures integrals d'infermeria.
- Dirigir, avaluar i prestar les cures integrals d'infermeria a l'individu, a la família i a la comunitat.
- Conèixer els aspectes específics i les cures del nou-nat. Identificar les característiques de les diferents etapes de la infància i adolescència i els factors que condicionen el patró normal de creixement i desenvolupament. Conèixer els problemes de salut més freqüents en la infància i identificar les seues manifestacions. Analitzar les dades de valoració de l'infant.
- Treball fi de grau. Matèria transversal el treball de la qual es realitzarà associat a diferents matèries.

El principal objectiu d'esta assignatura és el de promoure la salut i el desenrotllament òptim dels xiquets i xiquetes en qualsevol etapa del cicle vital, tant en situacions de salut com de malaltia.

Com resultats d'aprenentatge que s'espera que l'alumnat abast al finalitzar i superar l'assignatura tenim:

- 1- Identificarà i aplicarà el procés infermer com a mitjà per a proporcionar i garantir el benestar, la qualitat i seguretat dels usuaris pediàtrics atesos.
- 2- Descriurà els principis que sustenten les cures integrals d'infermeria.
- 3- Valorarà el xiquet/a com ésser inclòs en un entorn social i familiar.
- 4- Comprendrà sense prejuís a les persones (xiquets/es, cuidadors, família, etc.), considerant els seus aspectes físics, psicològics, socials i culturals.
- 5- Treballarà amb l'equip de professionals dels servicis pediàtrics com a part de la unitat bàsica.
- 6- Informarà, registrarà, documentarà i derivarà cures utilitzant tecnologies adequades.

- 7- Aplicarà cures bàsiques als pacients pediàtrics sans i malalts.
- 8- Sabrà adaptar-se a situacions socials de gran complexitat i ambigüitat de la pràctica infermera en el context de les cures del pacient pediàtric.
- 9- Identificarà els diversos rols, responsabilitats i funcions d'una infermera, tant en el context hospitalari com comunitari.
- 10- Coneixerà les fonts bibliogràfiques: repertoris bibliogràfics, buscadors bibliogràfics d'infermeria pediàtrica en Internet, entre altres.

DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

0. UNITAT TEMÀTICA 0: INTRODUCCIÓ A L'ASSIGNATURA

Presentació de l'assignatura. Presentació, justificació i integració de l'assignatura en el títol de grau en Infermeria. Presentació de la guia docent, temari teoricopràctic i criteris d'avaluació. Adjudicació de grups de treball de final de l'assignatura i confirmació de les dates de lliurament i exposició dels treballs. Presentació del treball de final de l'assignatura. Presentació de la guia per a l'elaboració del treball de final de l'assignatura. Estructuració del treball, metodologia i criteris d'avaluació. Estructuració de la presentació i exposició del treball.

1. INTRODUCCIÓ A LES CURES DEL XIQUET I LA XIQUETA

Tema 1. Introducció a la infermeria pediàtrica. Evolució històrica de la cura infantil. Naixement de la infermeria pediàtrica. Cultura i infermeria pediàtrica. Drets del xiquet i de la xiqueta.

Tema 2. Conceptes en pediatria i bioestadística. Concepte i funcions del professional d'infermeria pediàtric. Eines de recollida de dades en Pediatria (per exemple: Cartilla de Salut).

Tema 3. Llenguatge d'infermeria adreçat a la població pediàtrica i neonatal. Taxonomia pròpia de la infància.

2. CURES D'INFERMERIA EN EL XIQUET I XIQUETA EN DESENVOLUPAMENT

Tema 4. Antropometria. Descripció de les tècniques necessàries per poder mesurar i fer el seguiment del desenvolupament pondo-estatural en la infància.

Tema 5. Alimentació en la infància. Tema dirigit a explicar l'alimentació en la infància. En aquesta secció s'aprofundeix sobre l'alimentació materna, alimentació complementària i dieta normal.

Tema 6. Preparació i elecció de la via d'administració de medicació en la infància. Explicació sobre càlcul de dosi, reconstitució, dilució, vies d'administració en pediatria i neonatologia.

Tema 7. Cures Infermeres relacionades amb les Vacunes. Calendari de vacunació infantil, conservació i transport, administració de vacunes en la infància i aplicació del calendari en situacions especials.

Tema 8. Desenvolupament psicomotor. Principals objectius per etapes del desenvolupament psíquic i motor en la infància. Ús del joc com a eina d'aprenentatge i desenvolupament infantil.

Tema 9. Eliminació-somni-higiene en la infància. Patrons d'eliminació, somni i higiene. Mètodes d'higiene segons l'evidència científica. Problemes normals del desenvolupament relacionats amb l'eliminació. Trastorns del somni relacionats amb el desenvolupament.

Tema 10. Procediments i tècniques d'infermeria a la població infantil. Explicació i visualització de les principals tècniques infermeres aplicades al pacient pediàtric

Tema 11 Suport Vital bàsic i avançat en RCP en pediatria i neonatologia. S'explica de manera teòrica el procés de valoració, indicació i procés de la RCP en població pediàtrica i neonatal.

Tema 12. Desenvolupament sexual a la infància. Creixement i desenvolupament dels òrgans sexuals masculins, relacions sexuals a la infància, educació per a la salut, relacions sexuals a l'adolescència.

Tema 13. Lesions no intencionades a la infància. Descripció de les lesions no intencionades més habituals (domèstiques, escolars i comunitàries), prevenció tractament i educació per a la salut en lesions no intencionades de la infància.

3. ATENCIÓ D'INFERMERIA EN ELS PROBLEMES DE SALUT DEL XIQUET I LA XIQUETA

Tema 14. Atenció infermera al nounat. Aquest tema té 2 parts diferenciades adreçades a la cura del nounat sa o d'alt risc.

Secció 14.1 Cures d'infermeria al nadó sa.

Secció 14.2. Cures d'infermeria al nounat d'alt risc.

Tema 15. Atenció d'infermeria a nen i adolescent amb problemes respiratoris.

Tema 16. Atenció d'infermeria a nen i adolescent amb problemes al·lèrgics.

Tema 17. Atenció d'infermeria a nen i adolescent amb problemes gastrointestinals.

Tema 18. Atenció d'infermeria a nen i adolescent amb problemes oncohematològics.

Tema 19. Atenció d'infermeria a nen i adolescent amb problemes cardiovasculars.

Tema 20. Atenció d'infermeria a nen i adolescent amb alteracions del sistema nerviós.

Tema 21. Atenció d'infermeria a nen i adolescent amb problemes endocrinològics.

Tema 22. Atenció d'infermeria a nen i adolescent amb malaltia infecciosa.

Tema 23. Atenció d'infermeria a nen i adolescent amb trastorns psicològics.

4. CONTINGUTS PRÀCTICS

P1: Valoració i tractament del dolor. Valoració del dolor en pediatria. Presentació i utilització d'escales de valoració del dolor en població infantil. Resolució de casos pràctics.

P2: Prevenció de lesions cutànies relacionades amb la dependència (LPP, DAI) en pediatria i neonatologia.

P3: Pràctica sobre lalletament matern. Administració i educació per la salut.

P4: Pràctica sobre accesos de medicació.

NOTA: La docència en modalitat pràctica d'aula (Grup P1 i P2) desenvolupa continguts transversals amb les assignatures del mateix semestre de la titulació de grau. Els estudiants han de treballar en les sessions P segons les pautes plantejades el dia de la presentació de l'assignatura. La valoració d'aquestes activitats s'incorpora a l'avaluació del treball cooperatiu i autònom de l'assignatura.

5. CONTINGUTS PRÀCTICS (LABORATORI)

L1: Reanimació cardiopulmonar bàsica i avançada en pediatria. Simulació de casos clínics sobre RCP bàsica, bàsica instrumentalitzada i avançada en pediatria.

L2: Preparació i administració de fàrmacs via parenteral en pediatria. Simulació de casos clínics sobre preparació i administració parenteral de fàrmacs en pediatria. Aquest laboratori només es podrà aprovar/superar si es participa a la primera fase de la prova realitzada a la Innovació de Centre sobre

preparació de medicació i càlcul de dosi. Aquest laboratori només es podrà superar si es participa i s'aprova una prova concurs que es realitzarà de forma online. Gamificació del càlcul de medicació.

VOLUM DE TREBALL

ACTIVITAT	Hores	% Presencial
Classes de teoria	76,00	100
Pràctiques en aula	8,00	100
Pràctiques en laboratori	4,00	100
Tutories reglades	2,00	100
Elaboració de treballs en grup	20,00	0
Elaboració de treballs individuals	5,00	0
Estudi i treball autònom	20,00	0
Lectures de material complementari	5,00	0
Preparació d'activitats d'avaluació	5,00	0
Resolució de casos pràctics	5,00	0
TOTAL	150,00	

METODOLOGIA DOCENT

A. CONTINGUTS TEÒRIC. Hi haurà 1 sessió de presentació, 23 lliçons teòriques, 3 classes de preparació del TFA-ESIA i 1 sessió d'exposició de treballs, que suposen un total de 76 hores. Aquestes sessions s'imparteixen mitjançant exposició magistral, metodologia d'aula invertida i fan servir material audiovisual que prèviament s'haurà posat a disposició dels estudiants. Alguns temes s'imparteixen segons la metodologia d'aprenentatge basat en problemes.

L'alumnat tindrà la documentació necessària amb uns dies d'antelació a la impartició de la classe. L'alumnat podrà interrompre les explicacions del professorat tantes vegades com sigui necessari per intervenir, sol·licitar aclariments o solucionar dubtes, així com per reclamar informació addicional. Podrà utilitzar els fòrums creats per opinar, demanar informació suplementària o plantejar dubtes.

Podran utilitzar els fòrums creats per opinar, demanar informació suplementària o plantejar dubtes.

L'àrea principal de treball d'aula serà l'Aula Virtual. Els continguts, així com el lliurament dels treballs derivats de les diferents metodologies aplicades han de ser sempre lliurats a través de les Tasques creades per a tal fi.

B. CONTINGUTS PRÀCTICS (SEMINARI)

P1: Valoració i tractament del dolor. Aquesta pràctica es realitzarà en l'aula/seminari. Consistirà en una exposició de continguts després de la qual es realitzaran resolucions de casos clínics. Els materials audiovisuals es posaran a la disposició dels alumnes previ a la sessió pràctica.

P2: Prevenció de lesions per pressió en pediatria i neonatologia. Aquesta pràctica es realitzarà en aula/seminari. S'exposaran les principals mesures preventives de lesions per pressió en població neonatal i pediàtrica.

P3: Pràctica sobre l'alletament matern. Administració i educació per la salut. Consisteix en una exposició de les principals mesures per administrar i promoure l'alletament matern.

P4: Pràctica sobre accessos pediàtrics. Aquesta pràctica es realitzarà a l'aula/seminari. S'exposaran les principals mesures per a aplicar una sèrie d'intervencions com a sonda vesical o sonda nasogàstrica o accés vascular.

C. CONTINGUTS PRÀCTICS (LABORATORI)

L1: Reanimació cardiopulmonar bàsica i avançada en pediatria. Aquesta pràctica es realitzarà en el laboratori amb el suport de maniquís sanitaris i material de RCP. S'executaran simulacres de RCP bàsica, bàsica instrumentalitzada i avançada en maniquís de simulació pediàtrica.

L2: Preparació i administració de fàrmacs en pediatria i neonatologia. Aquesta pràctica complementa al seminari de preparació i administració de fàrmacs. Es realitzarà en laboratori i s'executarà la preparació in-situ de fàrmacs per a administració parenteral. Es treballarà la reconstitució de fàrmacs, la dilució adequada pel que fa al pes del xiquet, xiqueta o adolescent i les velocitats d'administració depenent del tipus de fàrmac. Es treballarà sobre la base de guies de preparació i administració de fàrmacs hospitalàries.

AVALUACIÓ

1. Avaluació de la formació teòrica a l'aula:

- Avaluació de coneixements en què es valora l'adequació de la resposta a la pregunta.
- El percentatge sobre el total de la puntuació (nota final) que s'atorga a aquest tipus de prova és del 40%.

Nota: es requereix un mínim de 5 sobre 10 com a nota d'examen perquè es compute en l'avaluació de l'assignatura. Si no s'arriba a 5 no es pot aprovar l'assignatura -encara que la resta de seccions estiguin aprobades-. Es poden plantejar proves objectives d'avaluació contínua segons necessitats de l'alumnat / professorat i que formaran part d'aquest 40% de la nota. Les proves seran anunciades amb temps suficient per a la seva preparació. No es guardarà cap nota ni qualificació de cap secció de l'examen per al curs següent si no s'han superat cap de les dues convocatòries per curs.

2. Evaluació formació pràctiques/laboratori:

- Assistència obligatòria a les sessions pràctiques i de laboratori.
- Avaluació dels coneixements apresos i capacitat d'aplicar-los.
- El treball de pràctica i laboratori es pot avaluar juntament amb l'avaluació teòrica, en forma de pregunta o resolució de problema.
- La puntuació que es pot aconseguir en aquesta avaluació pràctica representa el 10% de la nota final.
- Si no es pot assistir a alguna pràctica o laboratori, cal compensar-ho amb l'elaboració d'un treball de recuperació que puntua amb 0,2 punts per pràctica o laboratori a què no s'haja assistit. Si no es lliura aquest treball de recuperació, no es pot aprovar l'assignatura ni en primera ni en segona convocatòria.

Nota: És necessari assistir al 100% de les pràctiques i laboratoris perquè es compute en l'avaluació de l'assignatura.

3. Treball a l'aula:

- En algunes sessions del temari es demanarà la realització d'un cas clínic usant ABP. El professor o professora s'encarregarà de demanar els treballs en classe per a la seua posterior avaluació o, si és el cas, autoavaluació de l'estudiant/a. Es valorarà l'assistència a les classes, la participació en aquestes, l'actitud d'aprenentatge i la resolució dels problemes. La distribució de l'avaluació d'aquest 10% de la nota final és: un 5% per a la resolució correcta de les tasques plantejades a classe i un 5% per assistència, actitud, participació i resolució de conflictes.

4. Treball de final de l'assignatura (TFESIA):

- Elaboració d'un treball relacionat amb algun tema d'interès en el context salut / malaltia en la població pediàtrica. Aquest és un treball grupal. En primera convocatòria no es podrà lliurar un treball individual per cap motiu, ja que és el treball en equip una de les competències que es valora. Si per qualsevol motiu justificat (intervingut pel professorat) un grup no permet que un integrant ferm el treball, aquest estarà suspès/a en primera convocatòria. En segona convocatòria es permetrà realitzar el treball individual. Es lliurarà abans de la data de l'examen de segona convocatòria. La nota del treball final no es guardarà per al curs següent si no s'ha superat l'assignatura en primera i segona convocatòria del present curs.

Notes sobre treball final de l'assignatura:

Es proposarà un treball final de l'assignatura que verse sobre algun tema d'interès en el context d'atenció del pacient pediàtric. El treball podrà realitzar-se en grups de 3 a 6 persones i consistirà en una actualització de continguts sobre el tema triat. Consistirà en una cerca bibliogràfica en bases acreditades i fiables i la redacció, en estructura d'article, dels resultats obtinguts de la cerca. El treball escrit suposarà un 80% de la nota final del treball.

El treball es lliurarà en finalitzar l'assignatura. Es fixarà una data de realització de presentació comuna dels mateixos. Aquesta presentació serà avaluable i suposarà un 20% de la nota final del treball.

Es valoraran les aportacions personals dels alumnes en els treballs i es penalitzaran les deteccions de "curta-pega" dels articles citats o la detecció d'algun tipus de plagi.

L'ús de qualsevol tipus d'intel·ligència artificial per a l'elaboració final (informe escrit final) del treball final de l'assignatura, així com el seu ús durant les proves d'avaluació serà objecte de revisió per l'equip de professorat, i si es demostrés un ús fraudulent pot suposar el suspens de l'assignatura.

Si no se'n té una valoració 5 o superior, l'assignatura no pot ser aprovada., ni en primera ni segona convocatòria. No es guardarà la nota del TFESIA per al curs següent, encara que s'hagi aprovat aquest curs.

Tots els treballs de l'assignatura, així com els qüestionaris i exàmens podran ser usats amb finalitats de recerca, gestió i formació. Essent susceptibles de ser usats en publicacions relacionades amb la docència universitària.

Els estils de referència a utilitzar seran Vancouver o APA. No s'acceptaran treballs que no estiguen correctament referenciats bibliogràficament. Serà motiu de suspens del TFESIA i amb això de l'assignatura.

Es definiran breument els criteris de cerca dels articles i fonts d'informació, no acceptant-se informació obtinguda de fonts no acreditades.

Nota: caldrà aconseguir un mínim de 5 sobre 10 com a nota de treball perquè siga computable en l'avaluació de l'assignatura. Si no se'n té una valoració 5 o superior, l'assignatura no pot ser aprovada, ni en primera ni segona convocatòria. No es guardarà la nota del TFESIA per al curs següent, encara que s'hagi aprovat aquest curs.

Tots els treballs de l'assignatura, així com els qüestionaris i exàmens podran ser usats amb finalitats de recerca, gestió i formació. Són susceptibles de ser usats en publicacions relacionades amb la docència universitària.

REFERÈNCIES

Bàsiques

1. María Carmen Sellán Soto y Antonio Vázquez Sellán. (2017). Cuidados neonatales en Enfermería. (s/c): Elsevier. ISBN: 978-84-9022-998-9.
2. NEONATOLOGÍA PARA ENFERMERÍA. ISBN 9788491109815. Editorial Médica Panamericana S.A. 2023.
3. María José Aguilar Cordero. (2012). Tratado de enfermería del niño y el adolescente. Cuidados Pediátricos. (s/c): Elsevier. ISBN: 978-84-8086-862-4.
4. Cruz-Hernández, M., Moro Serrano, M., Málaga Guerrero, S., & Madero, L. (2014). Cruz, tratado de pediatría [Recurs electrònic] / [editores], Cruz; Manuel Moro Serrano, Serafín Málaga Guerrero, Luis

Madero López (11a ed). Médica Panamericana.

5. Meadows-Oliver. (2016). Enfermería pediátrica (2a ed.). Wolters Kluwer. Trobes: https://trobes.uv.es/permalink/34CVA_UV/um6gse/alma991001900919706258

6. Comité de Medicamentos. Pediamecum. Edita: Asociación Española de Pediatría. Edición 2015 / ISSN 2531-2464. Disponible en: <https://www.aeped.es/comite-medicamentos/pediamecum>

7. Marcadante, Kliegman, R., Nelson, W. E., & Nelson, W. E. (Waldo E. (2019). Nelson pediatría esencial (Octava edición). Elsevier. Trobes: https://trobes.uv.es/permalink/34CVA_UV/um6gse/alma991009632192306258

Complementàries

- 1. Jorge Álvarez López, Jesús Flores González, Antonio Fernández Leal y José Luis Díaz Rodríguez. (s/a). Guía farmacológica pediátrica en tratamiento parenteral y cuidados de enfermería. (s/c): Elsevier. ISBN: 9788490229286.
- 2. Quesada Ramos, Cristina. (2006). Manual de atención enfermera de úlceras por presión en pediatría.
- 3. Díaz-Gómez NM, Gómez CI, Ruiz MJ. Tratado de enfermería de la infancia y la adolescencia. (2006): McGraw-Hill; 2006.
- 4. Protocolos de la Asociación Española de Pediatría. Disponible en: <http://www.aeped.es/protocolos>
- 5. A Gómez J. (2007). Fundamentos de la Enfermería del Niño y del Adolescente. Madrid: FUDEN. Valencia: DAE. ISBN 978-84-95626-34-9